

Vinumarkaður og nýting framleiðslupáttá

Vinumarkaður

Heildarvinnustundum fækkaði lítillega milli fjórðunga á þriðja ársfjórðungi

Samkvæmt vinnumarkaðskönnun Hagstofu Íslands (VMK) voru heildarvinnustundir 3,2% fleiri á þriðja ársfjórðungi en á sama fjórðungi í fyrra sem er heldur minni fjölgun en gert var ráð fyrir í ágústspá bankans. Störf voru 3,7% fleiri en á móti vó 0,4% stytting meðalvinnutíma. Þótt störfum fjölgi enn milli ára hefur hægt á fjölguninni undanfarna mánuði og á þriðja ársfjórðungi fækkaði þeim lítillega milli fjórðunga ef lítið er fram hjá árstíðarsveiflu.

Frá því að farsóttin barst til landsins hefur meðalvinnuvikan styst, m.a. vegna kjarasamningsbundinna ákvæða, og sú þróun hélt áfram á þriðja ársfjórðungi. Heildarvinnustundum fækkaði því um 1,2% milli fjórðunga á fjórðungnum þótt þær séu enn 2,7% fleiri en að jafnaði á árinu 2019 (mynd IV-1). Þá hefur einnig hægt á fjölgun launafólks á staðgreiðsluskrá en fjöldi þeirra stóð í stað milli fjórðunga á þriðja ársfjórðungi.

Lítið atvinnuleysi en atvinnupátttaka minnkar

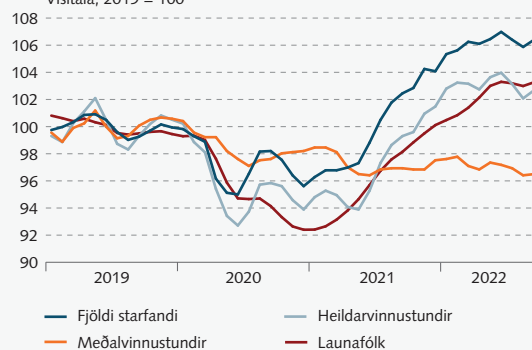
Árstíðarleiðréttar niðurstöður VMK fyrir þriðja ársfjórðung benda til þess að atvinnupátttaka sé tekin að minnka á ný. Hún mældist 79,3% á fjórðungnum sem er 0,7 prósentum minna en á öðrum ársfjórðungi. Þá lækkaði hlutfall starfandi nokkru meira (mynd IV-2). Atvinnuleysi jókst þannig um 0,5 prósentur milli fjórðunga og mældist 4% (mynd IV-3). Það er áþekkt atvinnuleysi og var fyrir farsóttina og er enn lítið í sögulegu samhengi. Mælikvarði VMK á slaka á vinnumarkaði jókst meira eða um 1,4 prósentur milli fjórðunga. Auk atvinnuleysis tekur mælikvarðinn tillit til þeirra sem vinna minna en þeir vilja og þeirra sem teljast ekki á vinnumarkaði en gætu bæst

Mynd IV-1

Atvinna og vinnutími¹

Janúar 2019 - september 2022

Vísitala, 2019 = 100

1. Launafólk samkvæmt tölum úr staðgreiðsluskrá ríkisskattstjóra en önnur gögn eru úr vinnumarkaðskönnun Hagstofu Íslands. Fólk á aldrinum 16-74 ára. Þriggja mánaða hreyfanlegt meðaltal árstíðarleiddra talna.

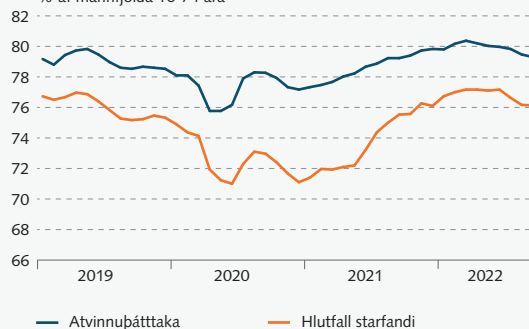
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd IV-2

Atvinnupátttaka og hlutfall starfandi¹

Janúar 2019 - september 2022

% af mannfjölda 16-74 ára

1. Þriggja mánaða hreyfanlegt meðaltal árstíðarleiddra talna.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

við vinnuaflið með litlum fyrirvara. Skráð atvinnuleysi stóð hins vegar í stað milli fjórðunga og mældist 3,7% á þriðja ársfjórðungi ef leiðrétt er fyrir árstíð. Það er 0,5 prósentum minna en það var á fjórða fjórðungi ársins 2019, áður en farsóttin barst til landsins. Það minnkaði þó áfram í október og mældist 3,3%.

Langtímaatvinnuleysi jókst mikið í kjölfar farsóttarinnar en tók að minnka hratt frá því um mitt síðasta ár, m.a. vegna sérstakra ráðningarstyrkja. Frá og með júní í ár hafa um 1,2% af mannaflanum verið á atvinnuleysis-skrá í meira en tólf mánuði sem er svipað hlutfall og var fyrir farsóttina.

Fyrirtæki vilja enn fjölga störfum næsta misserið ...

Samkvæmt árstíðarleiðréttum niðurstöðum haustkönnunar Gallup meðal 400 stærstu fyrirtækja landsins vill þriðjungur stjórnenda fjölga starfsfólki á næstu sex mánuðum en aðeins 7% vilja fækka því. Munurinn er því 27 prósentur og minnkar um 4 prósentur milli kannana. Þá voru tæplega 8.800 laus störf á þriðja ársfjórðungi samkvæmt fyrirtækjakönnun Hagstofunnar. Lausum störfum fækkaði milli fjórðunga en þau voru álíka mörg og á sama tíma fyrir ári. Hlutfall lausra starfa og atvinnulausra, sem gefur vísbendingu um spennu á vinnumarkaði, mældist 1,2 og lækkaði lítillega milli fjórðunga. Hlutfallið er þó enn hátt og ef síðasti fjórðungur er frá talinn hefur það ekki mælst hærra frá því að Hagstofan hóf að safna þessum gögnum í ársbyrjun 2019 (mynd IV-4).

... sem eru í meira mæli mönnum með aðfluttu vinnuafli

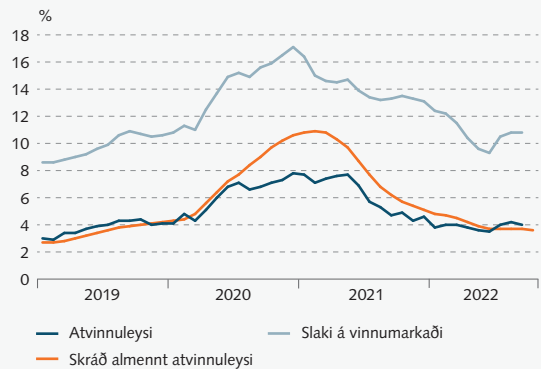
Íbúum landsins fjölgaði um 2,8% milli ára á þriðja ársfjórðungi (mynd IV-5). Aðfluttum erlendum ríkisborgurum umfram brottflutta fjölgaði um 3.410 á fjórðungnum. Þeir koma til viðbótar liðlega 3.500 erlendum ríkisborgurum sem bættust við íbúafjöldann á öðrum ársfjórðungi en það er mesta fjölgun á einum fjórðungi frá upphafi ársfjórðungslegra mannfjöldatalna Hagstofunnar. Brottflutningur íslenskra ríkisborgara umfram aðflutta vó lítillega á móti.

Nokkuð stór hluti af íbúafjölgun ársins er vegna aukins straums flóttafólks í kjölfar innrásar Rússa í Úkraínu. Þannig var fjölgun Úkraínumanna liðlega fimmtungur af fjölgun erlendra ríkisborgara á fyrstu þremur fjórðungum ársins ef miðað er við mánaðartölur Þjóðskrár Íslands. Samsetning hópsins er ólík því sem hefur verið í fyrri bylgjum innflutnings erlends vinnuafls og því er óvíst hver áhrifin eru á atvinnuþátttöku. Þá er töluverð óvissa um hversu margir muni koma til viðbótar frá Úkraínu og hve margir muni snúa til baka ef stríðsátökunum linnir.

Mynd IV-3

Atvinnuleysi og slaki á vinnumarkaði¹

Janúar 2019 - október 2022

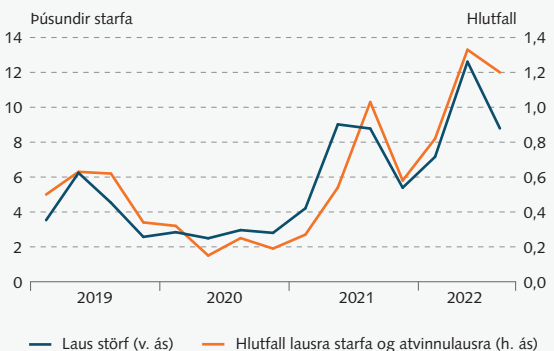
1. Slaki á vinnumarkaði eru atvinnulausir, vinnutilir (þeir sem eru í hlutastarfi en vilja vinna meira) og möguleg viðbót á vinnumarkað (þeir sem eru tilbúnir að vinna en eru ekki að leita að vinnu og þeir sem eru að leita að vinnu en eru ekki tilbúnir að hefja störf innan tveggja vikna) sem hlutfall af mannafla að viðbætti mögulegri viðbót á vinnumarkaði. Skráð atvinnuleysi er án fólks á hlutabótum frá og með mars 2020. Þriggja mánaða hreyfanlegt meðaltal árstíðarleiðréttara talna.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Vinnuálastofnun, Seðlabanki Íslands.

Mynd IV-4

Laus störf¹

1. ársfj. 2019 - 3. ársfj. 2022

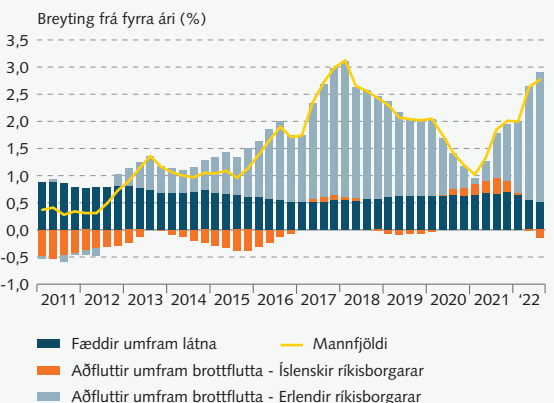
1. Laus störf skv. fyrirtækjakönnun Hagstofu Íslands og fjöldi atvinnulausra samkvæmt vinnumarkaðskönnun sömu stofnunar.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd IV-5

Mannfjöldi

1. ársfj. 2011 - 3. ársfj. 2022

Heimild: Hagstofa Íslands.

Spenna á vinnumarkaði sem fjarar út á spátímanum

Enn er töluverð spenna á vinnumarkaði þótt vísbendingar séu um að hún fari minnkandi. Grunnspáin gerir ráð fyrir að heildarvinnustundum fjölgi um rúmlega 5% í ár en að hægja muni á fjölgun þeirra á næstu árum. Talið er að atvinnuleysi samkvæmt VMK verði 3,8% í ár en að það þokist upp í 4,3% undir lok spátímans (mynd IV-6). Það segir þó aðeins hluta sögunnar því að einnig mun draga úr spennu á vinnumarkaði vegna hjöðunar jafnvægisatvinnuleysis á spátímanum. Horfur fyrir skráð atvinnuleysi eru áþekkar en búist er við að það minnki lítillega á næsta ári og verði heldur minna eða 3,9% í lok spátímans.

Vísbendingar um nýtingu framleiðsluþátta

Horfur á hóflegum framleiðnivexti á spátímanum

Sé miðað við verga landsframleiðslu á vinnustund samkvæmt VMK jókst framleiðni vinnuafls um 1,7% milli ára í fyrra eftir 2% samdrátt árið áður. Horfur eru á hægari vexti í ár en á þennan mælikvarða dróst framleiðni saman um 2% milli ára á fyrri helmingi ársins. Sé miðað við vinnustundir úr vinnumagni þjóðhagsreikninga er samdrátturinn litlu minni eða 1½%. Grunnspá bankans gerir ráð fyrir að síðari hluti ársins verði hagfelldari og að landsframleiðsla á vinnustund samkvæmt VMK aukist um ½% milli ársmeðaltala í ár. Þá er búist við að hún aukist að jafnaði um 1% á ári næstu þrjú ár.

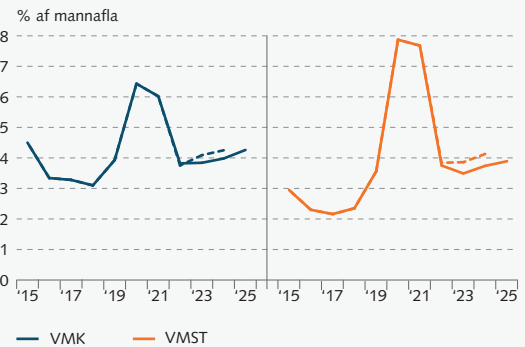
Áfram álag á framleiðsluþætti

Samkvæmt árstíðarleiðréttum niðurstöðum haustkönnunar Gallup töldu 54% stjórnenda sig búa við skort á vinnuafli og stóð hlutfallið í stað milli kannana. Þá töldu 56% stjórnenda sitt fyrirtæki eiga erfitt með að mæta óvæntri eftirspurn sem er heldur lægra hlutfall en í síðustu könnun (mynd IV-7). Er það í fyrsta sinn síðan haustið 2020 sem hlutfallið lækkar á milli fjórðunga. NF-vísitalan, sem tekur saman fjölda vísbendinga um nýtingu framleiðsluþátta, bendir til þess að áfram sé töluvert álag á framleiðsluþætti þótt lítillega hafi dregið úr því á þriðja ársfjórðungi.

Miðað við nýjustu tölur þjóðhagsreikninga er útlit fyrir að spennan í þjóðarbúskapnum hafi reynst lítillega minni á fyrri hluta ársins en áður var talið. Grunnspáin gerir því ráð fyrir að framleiðsluspenna verði heldur minni í ár en í ágústspá bankans eða 1% af framleiðslugetu í stað 1½%. Nú er talið að hún nái hámarki á næsta ári og hjaðni hægar en áður var talið. Þá mun enn verða smávægileg spenna í þjóðarbúskapnum á síðasta ári spátímans (mynd IV-8). Um þetta mat ríkir töluverð óvissa en nánar er fjallað um óvissuþætti spárinnar og fráviksdæmi í rammagrein 1.

Mynd IV-6

Atvinnuleysi 2015-2025¹

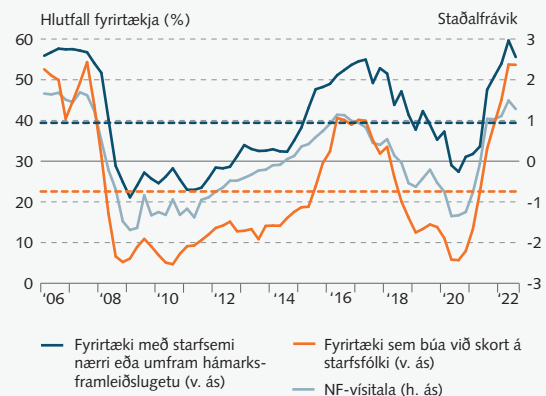
1. Atvinnuleysi miðað við vinnumarkaðskönnun Hagstofu Íslands (VMK) og skráð atvinnuleysi Vinnuálastofnunar án hlutabóta (VMST). Grunnspá Seðlabankans 2022-2025. Brotalinur sýna spá PM 2022/3.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Vinnuálastofnun, Seðlabanki Íslands.

Mynd IV-7

Nýting framleiðsluþátta¹

1. ársfj. 2006 - 3. ársfj. 2022

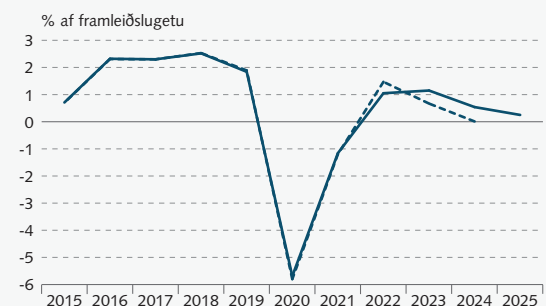

1. Mælikvarðar fyrir nýtingu framleiðsluþátta byggjast á viðhorfskönnun Gallup meðal 400 stærstu fyrirtækja landsins. Vísitala nýtingar framleiðsluþátta (NF-vísitalan) er fyrst frumpáttur valinna vísbendinga um nýtingu framleiðsluþátta sem er skalaður til svo að meðaltal hans er 0 og staðalfrávik 1. Ítarlegri lýsingu má finna í rammagrein 3 í PM 2018/2. Árstíðarleiðréttar tölur. Brotalinur sýna meðalhlutföll tímabilins.

Heimildir: Gallup, Seðlabanki Íslands.

Mynd IV-8

Framleiðsluspenna 2015-2025¹

1. Grunnspá Seðlabankans 2022-2025. Brotalinur sýnir spá PM 2022/3.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.